

Innspill fra NAFO til Lesekommisjonen om lesing, leselyst og minoritetsspråklige barn og unge

Barn og unges leseutvikling henger nært sammen med språkkompetanse, ordforråd, bakgrunnskunnskap og opplevelser av mestring i møte med tekster. Arbeidet med leseutvikling begynner i barnehagen, og rådene knyttet til leselyst, leseutvikling og flerkulturell pedagogikk er derfor relevante gjennom hele utdanningsløpet, fra barnehage til videregående opplæring.

Først peker vi på noen generelle råd for leselyst og leseutvikling som gjelder alle barn og unge. Deretter presenterer vi råd som er særlig viktige for å styrke leselyst og leseutvikling hos minoritetsspråklige barn og unge. Våre vurderinger og råd bygger blant annet på kunnskapsgrunnlaget og kildene oppført i referanselisten, i tillegg til erfaringer fra henvendelser, kompetanseheving og annet faglig arbeid.

Generelle råd for å styrke leseferdigheter, leselyst og leseglede

Råd 1: Sikre en balansert leseopplæring

Leseopplæringen må ivareta både utvikling av leseferdigheter og gode leseopplevelser. Forskning viser at motivasjon, leselyst og opplevelse av mening er viktige drivkrefter for lesing. For at barn og unge skal lese mer og utvikle seg som lesere, må de både mestre lesingen og oppleve den som relevant og engasjerende

Tiltak:

- Gi rom for gode leseopplevelser som styrker motivasjon og leselyst
- Koble arbeid med leseforståelse og leseglede sammen
- Legge til rette for aktiv deltakelse, samtale og refleksjon rundt tekster

Råd 2: Gi pedagogene reelt handlingsrom

Arbeidet med leseutvikling kan ikke bygge på én metode eller ett program som skal passe alle. Barn og unge har ulike forutsetninger, interesser og behov, og ulike faktorer kan påvirke leseutviklingen deres. Derfor må pedagoger og andre ansatte ha handlingsrom til å utøve sitt profesjonsfaglige skjønn når de planlegger og gjennomfører undervisning og leseaktiviteter. Samtidig må barnehager og skoler ha systemer som sikrer tidlig identifisering, oppfølging og tilrettelegging for barn og unge som trenger det.

Tiltak:

- Styrke pedagogers profesjonsfaglige handlingsrom
- Gi pedagoger frihet til å velge arbeidsformer og tekster
- Støtte fleksible undervisningsmodeller framfor standardiserte programmer

- Legge til rette for tilpasset leseopplæring
- Sikre at barnehager og skoler har strukturer for tidlig identifisering, oppfølging og systematisk utvikling av leseferdigheter.

Råd 3: Systematisk og inkluderende leselyst

Leselyst må være en integrert del av barnehagen og skolens arbeid. Dersom leselyst skal bli en naturlig del av skolehverdagen, må barnehager og skoler ha tid, ressurser og kompetanse til å arbeide målrettet med lesing.

Det innebærer at alle barn og unge må få mulighet til å delta aktivt i leseaktiviteter og oppleve mestring og forståelse.

Tiltak:

- Sette av fast tid til lystlesing i barnehage og skole
- Styrke skolebibliotekene og skolebibliotekfunksjonen
- Styrke samarbeidet mellom lokalt bibliotek og barnehage / skole
- Sikre god tilgang til et bredt og mangfoldig utvalg litteratur som både engasjerer og spiller mangfoldet i barne-/elevgruppen
- Systematisk arbeid med leselyst i barnehage og skole
- Legge til rette for tilgjengelige barnehage- og klassesett av bøker for felles leseopplevelser

Råd 4: Inkluderende leseopplevelser for alle

Når barn og unge opplever at de forstår det de leser og får delta i meningsfulle lesefellesskap, styrkes både leseforståelsen og leselysten. Inkluderende leseopplevelser bør derfor være et gjennomgående prinsipp i arbeidet med lesing i barnehagen og skolen. Forståelse er en viktig forutsetning for leseglede, men leseferdighetene varierer uavhengig av alder. Det er derfor viktig å sikre tilgang til litteratur på ulike lesenivåer. Særlig for eldre barn og ungdommer er aldersrelevant litteratur tilpasset ulike leseferdigheter en viktig forutsetning for mestring og leseglede.

Samtidig må pedagoger arbeide bevisst med stillasbygging for å legge til rette for forståelse og mestring. Dette kan innebære strategier i møte med nye ord, støtte til ord- og begrepsforståelse, aktivisering av forkunnskaper, modellering av lesestrategier og lystbetont lesing og tilrettelegging for muntlig deltakelse.

Tiltak:

- Lage veiledninger som oppmuntrer til gode leseaktiviteter, som eksempelvis: samarbeidslesing og lesesirkler, samtale og refleksjon, høytlesing og dialogisk lesing
- Gode leseopplevelser som en integrert del av barnehagen- og skolens arbeid
- Bevisst bruk av stillas og modellering for økt mestring
- Økt bevissthet rundt flerkulturell pedagogikk

Råd 5: Leseveiledning for å støtte motivasjon og leseforståelse

Leseforskningen peker på at elever utvikler lesekompetanse best gjennom en utforskende tilnærming, der pedagoger inviterer til åpne spørsmål, dialog og felles undring over tekstens innhold.

En nyere kunnskapsoppsummering fra Lesesenteret viser at elever som strever med lesing, og elever med andrespråksbakgrunn, oftere møter en mer styrende og korrigerende leseveiledning enn andre elever. Disse elevene får i større grad tilbakemeldinger på hva som er riktig og galt, flere avbrytelser under høytlesing og færre muligheter til å utforske tekstens mening gjennom dialog. Dette kan begrense både leseforståelse, mestringsopplevelse og motivasjon.

For å styrke leselyst og leseutvikling for alle elever må også flerspråklige elever få tilgang til leseopplevelser som er motiverende, meningsfulle og tilpasset deres språkforutsetninger. Selv om flerspråklige elever har ulike behov, har alle behov for leseveiledning som fremmer deltakelse, forståelse og refleksjon.

Det finnes allerede flere gode verktøy og veiledninger som fremmer dialogbasert lesing. Kommisjonen bør derfor anbefale at disse tas i bruk i større grad i skolene, samtidig som det vurderes hvordan de kan videreutvikles med et tydelig andrespråks- og flerkulturelle perspektiver.

Tiltak:

- Styrke implementeringen av eksisterende veiledningsressurser som fremmer leselyst og forståelse.
- Videreutvikle veiledningsressurser med et tydelig andrespråksperspektiv
- Flerspråklige elever må få samme mulighet som andre elever til å delta i utforskende og reflekterende samtaler om tekst.
- Styrke pedagogenes kompetanse i å gi motiverende og språkstøttende tilbakemeldinger.

Særskilte råd som gjelder spesielt for minoritetsspråklige barn og unge:

Råd 1: Tydelig fokus på andrespråksperspektiv i all leseopplæring

Leseopplæring må ta høyde for at mange barn og unge lærer å lese på et andrespråk. Lesing på et andrespråk stiller andre krav til språkstøtte, ordforråd, begrepsutvikling og bakgrunnskunnskap enn lesing på førstespråket. Det er derfor behov for nasjonale føringer som tydeliggjør hvordan andrespråksperspektiver skal ivaretas i leseopplæringen.

Tiltak:

- Styrke pedagoger og andre ansattes kompetanse innenfor
 - Andrespråkspedagogikk og flerkulturell pedagogikk
 - Språkutviklende undervisning
- Utvikle veiledere for leseopplæring i et andrespråksperspektiv

Råd 2. Gjør språk- og begrepsutvikling til en kjerne i arbeid med lesing

Styrking av barn og unges muntlige språkkompetanse må være en integrert del av leseopplæringen. Dette gagnar alle barn og unge, men er særlig viktig for minoritetsspråklige barn og unge, som ofte utvikler språk- og lesekompetanse parallelt.

Tiltak:

- Mer systematisk arbeid med muntlig språk i alle fag med fokus på vokabular- og begrepsforståelse og muntlig aktivitet
 - Integrert arbeid med lesing og språk i alle fag
- Eks: [Plan for språk og lesing i alle fag | Drammen kommune](#)

Råd 3. Inkludere flerspråklighet i leseopplæringen

Forskning på andrespråkslesing viser at utvikling av førstespråket spiller en viktig rolle for barn og unges leseforståelse og faglige utvikling. Barn og unge forstår tekster bedre når de får bruke sitt språklige repertoar. Dette bidrar til at de kan aktivere forkunnskaper, bygge bro mellom språk og utvikle en dypere begreps- og tekstforståelse. Flerspråklighet bør derfor ses som en ressurs i arbeidet med lesing.

Studier fra en norsk kontekst (Olaussen & Kjelaas, 2021, Dewilde, 2022) understøtter dette ved å vise at språkstøttende leseaktiviteter som inkluderer førstespråket, fremmer

både språkutvikling og leseforståelse. Flerspråklighet bør inngå som en naturlig del av arbeidet med lesing.

Tiltak:

- Inkludere barn og unges flerspråklige kompetanse som en ressurs i leseopplæringen.
 - Aktivere og ta i bruk førstespråk og andre språklige ressurser i arbeidet med lesing og læring
 - Legge til rette for sammenligning og oversettelse mellom språk
 - Bruke flerspråklige begrepslister og ordlister
- Utvikle og ta i bruk læremidler som speiler språklig og kulturelt mangfold
- Sikre tilgang til flerspråklig og mangfoldig litteratur for alle barn og unge
- Sikre tilgang til aldersadekvat litteratur på ulike lesenivåer, slik at alle kan oppleve mestring og leseglede
- Legge til rette for bruk av flerspråklige tekster og ressurser i arbeidet med lesing

Råd 4: Sikre tidlig, målrettet og differensiert innsats over tid

Tiltak for å styrke lesing må settes inn tidlig, følges opp og tilpasses barn og unges ulike behov. Dette er særlig viktig for nyankomne og flerspråklige barn og unge. Skoler bør tilby særskilt språkopplæring til elever som har behov for det, inkludert forsterket opplæring i norsk, tospråklig opplæring i fag og morsmålsopplæring ([Særskilt språkopplæring | udir.no](https://www.udir.no))

For å kunne gi riktig støtte må opplæringen bygge på kunnskap om elevens språkkompetanse, erfaringer, bakgrunnskunnskap, ordforråd og leseferdigheter. Kartlegging må gjennomføres med verktøy som er egnet for flerspråklige elever. Udirs kartleggingsverktøy er per i dag det eneste nasjonale verktøyet som er anbefalt for elever med norsk som andrespråk ([Kartleggingsverktøy i grunnleggende norsk | udir.no](https://www.udir.no)). Dynamisk kartlegging har et dobbelt formål: kartleggingen kan gi grunnlag for tilrettelegging og samtidig være et viktig grunnlag for vurdering av behov for særskilt språkopplæring.

For flerspråklige barn og unge kan bruk av digitale hjelpemidler støtte forståelsen og være avgjørende for god læring. Det er en forutsetning at digitale verktøy er tilgjengelig for de som trenger det.

Tiltak:

- Utvikle kartleggingsrutiner og systemer som fanger opp:
 - Språkkompetanse

- Skriftspråkerfaring på alle språk
- Lesestrategier og leseforståelse
- Utvikle og ta i bruk kartleggingsverktøy som er egnet for flerspråklige elever.
- Utvikle observasjons- og kartleggingsverktøy som tydeligere skiller mellom:
 - Lesevansker
 - Språkutfordringer
 - Syns- og hørselsutfordringer
 - Andre lærevansker
- Tilpasse tiltak ut fra identifiserte behov knyttet til:
 - Avkoding
 - Språk- og begrepsutvikling
 - Leseforståelse
- Sikre tilgang til særskilt språkopplæring for elever som har behov for det.
- Sikre tilgang til digitale hjelpemidler og verktøy som støtter lesing og læring, som lyd- og bildestøtte, flerspråklige ordbøker, oversettelsesfunksjoner og opplesingsverktøy.

Råd 5: Styrke kompetansen i norsk som andrespråk og lesing

Mange barn og unge utvikler leseferdigheter samtidig som de lærer norsk. For å kunne tilrettelegge godt for disse elevene trenger pedagoger kompetanse i både lesing, språkutvikling og norsk som andrespråk. Kunnskap om andrespråksutvikling, ordforrådsarbeid og språkutviklende undervisning er avgjørende for å sikre at flerspråklige elever får like muligheter til å utvikle gode leseferdigheter. Det som er nødvendig for noen elever, er ofte nyttig for alle. Våre erfaringer fra ulike kompetansehevingsprosjekter viser at språkutviklende undervisning, eksplisitt arbeid med ordforråd og begreper, utforskende samtaler og tydelig stillasbygging styrker læringsutbyttet for hele elevgruppen, samtidig som slike tiltak er særlig viktige for elever som lærer på et andrespråk. NAFO får mange henvendelser om behov for kurs og kompetanseheving innen språkutviklende undervisning i alle fag. Dette tyder på at det er både et ønske om og et behov for økt kompetanse på området i praksisfeltet.

Anbefaling:

- Andrespråksperspektiver må være en integrert del i alle fagene ved lærerutdanningene
- Kompetanse i andrespråksperspektiver må styrkes gjennom etter- og videreutdanning

Tiltak:

- Innføre obligatoriske moduler i lærerutdanningen om:

- Ordforrådsutvikling
 - Leseforståelse i andrespråk
 - Flerspråklig og flerkulturell pedagogikk
 - Arbeid med lesestrategier
-
- Tilby kompetanseheving i lesing og norsk som andrespråk for lærere i alle fag
 - Styrke skolelederes kompetanse i lesing, flerspråklighet og språkutviklende praksis

Med vennlig hilsen

Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (NAFO)

Referanser

Aukrust, V. G., Rydland, V., & Grøver, V. (m.fl.) (2021). *Leseforståelse i skolen. Utfordringer og muligheter*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Bjerkan, Monsrud, Thurmann-Moe (2013): Ordforråd hos flerspråklige barn - pedagogiske og spesialpedagogiske utfordringer.

Cummins, J. (2021). *Rethinking i education of Multilingual Learners: A Critical Analysis of theoretical Concepts*. Channel view Publications

Dewilde, Joke (2022). *Negotiating Minority Language Resources, Practices and Experiences in Norwegian Writing Instruction for Migrant Students*. I Shaswar, Annika Norlund & Rosén, Jenny (Red.), *Literacies in the Age of Mobility*.

Frønes, et.al (2025); *Lesekultur - Hvordan styrke lesing i skolen?*

Grønli, K. M., Walgermo, B. R., McTigue, E. M., & Uppstad, P. H. (2025). *Feedback practices on young students' oral reading: A systematic review. Review of Educational Research, 0(0)*

Grønli, K. M., Walgermo, B. R., Uppstad, P. H., &., McTigue, E. M (2025). *Transforming teacher feedback: A checklist for supporting reading skills, motivation and student agency in oral reading. Contemporary Educational Psychology.*

Kulbrandstad, Lise (1998): Lesing i utvikling.

Olaussen & Kjelaas, 2021: De det er jobb med og som ikke har kommet noen vei":
Norsklæreres forestillinger om flerspråklighet i skolen

Paradis, 2022: Sources of individual differences in the dual language development of heritage bilinguals

[Plan for språk og lesing i alle fag | Drammen kommune](#)

Scarborough, 2002: Connecting early language and literacy to later reading (dis)abilities: Evidence, theory, and practice

Strand, O., Wagner, Å. K. H. & Foldnes, N. (2017). Flerspråklige elevers leseresultater. I E. Gabrielsen (Red.), *Klar fremgang! Leseferdighet på 4. og 5. trinn i et femtenårsperspektiv* (s. 75-93). Universitetsforlaget.

SSB: [Elever uten grunnskolepoeng – SSB](#)